

УДК 74:71

УРБОДИЗАЙН: КОНФЛІКТИ У МІСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ У ВОЄННІ ТА ПОСТВОЄННІ ЧАСИ

ТРЕТЯК Юлія, ТРЕТЯК Максим

Київський університет будівництва і архітектури, Київ, Україна
tretiak.iuv@knuba.edu.ua, tretiak.me@knuba.edu.ua

Робота присвячена відносно новому напрямку дослідження – урбодизайну як комплексній системі принципів та засобів, що спрямована на формування зручного, естетичного, функціонального, ергономічного та безпечного міського простору. У воєнні часи сфера урбодизайну тісно пов'язана з конфліктами у міському середовищі, що виникають як наслідок різноманітних політичних, соціальних, економічних, адміністративних та інших гострих проблем. Вирішення цих проблем засобами дизайну є перспективним напрямом наукових досліджень та проектної практики у воєнні та післявоєнні часи в Україні.

Ключові слова: урбодизайн, конфліктологія, урбанізація конфлікту, дизайн міського середовища.

ВСТУП

Упродовж історії людської цивілізації процес суспільного розвитку супроводжувався суперечностями, які часто переходять у гострі конфлікти. Дослідження питань про природу конфліктів почали формуватися з часів Аристотеля і Платона, проте наразі спостерігається певна різноманітність наукового знання з цієї проблеми, хоча поняття конфліктології з'явилося ще у 1980-ті роки на теренах СРСР. Наразі конфліктологія розуміється як мультидисциплінарна система знань, питання якої досліджується в Україні, переважно у політичному, соціологічному та суспільно-географічному контексті [1]. Вивчення світового досвіду у сфері дизайну середовища показує, що навіть у мирні часи виникають конфлікти міського розвитку як результат загострення суперечностей розвитку міської системи.

Становлення цифрової доби на тлі глобалізації породило такий феномен в історії людської цивілізації, як всесвітня культурна уніфікація, яка розвивається разом з планетарною урбанізацією, а також тотальне розповсюдження масової культури. Це підтверджують розрахунки Демографічної комісії ООН, які свідчать, що до середини XXI століття 2/3 мешканців Землі будуть містянами.

У багатьох сучасних конфліктах по всьому світу воєнні дії дедалі більше зміщуються в міське середовище. Конфлікти останніх років, такі як в Україні, Палестині (Газі), Лівані, Ємені, Судані, Сахелі та М'янмі (Бірма), не лише змінюють міські простори, а й зазнають впливу динаміки урбанізації. Поняття «конфлікт урбанізації» підкреслює, що конфлікт тяжіє до міських районів,

атакуючи такі об'єкти, як громадські простори, кафе та школи, а також базову інфраструктуру, що забезпечує життєдіяльність міста, таку як електрифікація, водопостачання та дорожньо-транспортна мережа. На противагу цьому, «урбанізація конфлікту» стосується того, як воєнні дії активно впливають на процес урбанізації. Військові в усьому світі адаптують свої стратегії, зосереджуючись не лише на руйнуванні міст, а й на тому, як ефективно діяти, планувати, контролювати та будувати поле бою у місті.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Проведений аналіз у сфері урбодизайну таких стратегічних міст України, як Київ, дозволяє констатувати, що за близько 1500 днів війни міське середовище практично не зазнало змін у сфері дизайну та благоустрою, які б полегшили життя мешканців, захистили б їхнє ментальне та фізичне здоров'я. Керівництво міста формує ініціативи, наприклад, у сфері безбар'єрності середовища, точково їх виконує, проте в єдину систему поки це не поєдналося. Дана робота спрямована на те, щоб привернути увагу до цієї гострої проблеми, актуалізувати її, закликати українських науковців, освітян й практиків, а також їх закордонних партнерів, звернути увагу на цю сферу з метою модернізації та відновлення міського середовища засобами урбодизайну.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Урбанізація конфлікту являє собою унікальний міський процес, який включає низку стратегій і тактик, що створюють, проєктують та організовують міське середовище, включаючи дискримінаційні правила планування та будівництва, обмеження на використання певних матеріалів, впровадження систем спостереження, встановлення бетонних стін та контрольно-пропускних пунктів. Крім того, військові беруть участь у будівництві критичної інфраструктури та логістичних систем, таких як дороги та тунелі, які служать стратегічним цілям у міському середовищі під час війни. Військові бази та інфраструктура часто розташовані в міських центрах, включаючи казарми, склади зброї та командні центри. Нові технології ведення війни фундаментально змінюють її масштаби, швидкість та інтенсивність, часто концентрують конфлікти в межах міст, впливають на структуру та динаміку міського життя. Технологічні інновації посилюють урбанізацію конфліктів, роблячи міські райони більш вразливими до точних ударів та збоїв у роботі мережі. Взаємозв'язок між конфліктом, технологіями та міським простором докорінно змінює урбанізацію [2].

З іншого боку, існуючий міський контекст також може бути рушійною силою конфлікту, коли спостерігається загострення боротьби за міські землі у поєднанні з регулятивними недоліками управління містом та державою, непорозумінням між суб'єктами міського середовища. Отже, постає проблема розуміння того, яким чином війна змінює та вбудовується у міське середовище, для того, щоб визначити шляхи хоча б пом'якшення конфліктної ситуації, якщо не повного її вирішення.

Загалом, у міжнародному контексті урбодизайн трактується наразі як комплексний підхід до формування міського простору, що перетворює його на

зручне, красиве та функціональне місце для життя. Іншими словами — безпечне місце для життя. Які ж засоби дизайну на сьогодні існують для формування й запровадження стратегій і тактик адаптації середовища українських міст, що перебувають у стадії гострого соціально-політичного конфлікту? Дослідження міжнародного досвіду дозволяє констатувати наявність невеликої кількості наукових розвідок у даній сфері, в основному від авторів з країн Близького Сходу, які висвітлюють проблеми пасивної оборони засобами планувально-просторової організації міських територій [3]. Небагато існуючих праць присвячено використанню малих форм у міському середовищі як засобу протистояння терористичним акціям, проте питання, яким має бути дизайн предметного оснащення міста у стані воєнних конфліктів, залишається невисвітленим.

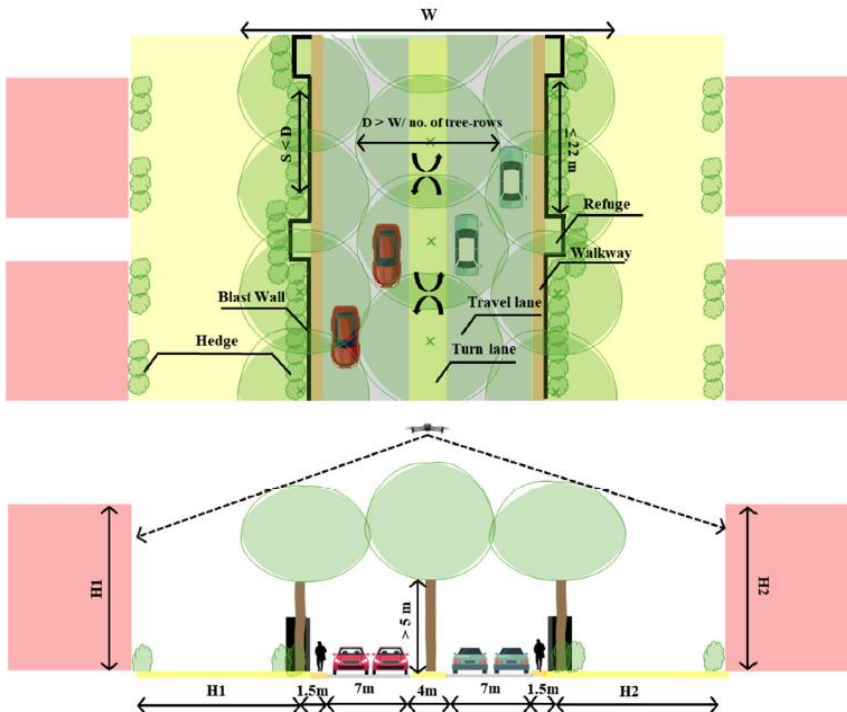

Рис. 1. Елементи дизайну вулиць як засіб пом'якшення наслідків атак [3].

Причина такого стану є зрозумілою: досвіду ведення війни подібним способом не існує; міське середовище виявилось повністю непристосованим

для захисту повсякденного життя мешканців. Проте деякий практичний досвід можна виявити, наприклад, в Ізраїлі, коли поруч із звичною зупинкою громадського транспорту зі скла розміщують укриття з монолітного бетону. Цікаво, що на сторінці блогу українського заводу «Мехбуд» є ряд публікацій, що присвячені архітектурі та дизайну у зонах війни, де після певного аналізу надається інформація про зміну норм стандартизації в Україні після 2022 року, про безпечні матеріали і вироби. Проте конкретних прикладів використання їх у дизайні міського середовища не наведено.

ВИСНОВКИ

В Україні виявлено недостатній рівень досліджень та практик проектування і будівництва у сфері архітектурного та міського дизайну, які були б спрямовані на рішення сьогоденних та майбутніх проблем захисту населення великих міст під час різноманітних конфліктів – військових, соціальних, економічних, культурних тощо. Наразі ми маємо ситуацію, коли життєвий та проєктний досвід передує науковим дослідженням, впливає на нього та формує його напрям. Знання з конфліктології та урбодизайну мають поєднатися та відтворитися в інноваційних принципах, методах і засобах вирішення проблеми формування гармонійного та безпечного середовища міст України у воєнні та післявоєнні часи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мозговий А. А. Конфлікти в містах України : монографія, ІГ НАНУ. Київ : Наук. думка, 2021. 220 с.
2. Kilcullen D., Pendleton G. Future Urban Conflict, Technology, and the Protection of Civilians: Real-World Challenges for NATO and Coalition Missions. Washington : The Stimson Center, 2021. 21 p.
3. H. A. A. Hussein. Planning and design strategies for enhancing passive defense in future cities during wartime. *International Journal of Human Capital in Urban Management*. Volume 10, Issue 4. P. 699-716 URL: https://www.ijhcum.net/article_723549.html

TRETIK Yu., TRETIK M.

URBODESIGN: CONFLICTS IN THE URBAN ENVIRONMENT IN WAR AND POST-WAR TIMES

The work is devoted to a relatively new research direction - Urbodesign as a complex system of principles. It means aimed at the formation of a convenient, aesthetic, functional, ergonomic, and safe urban space. In wartime, the field of urban design is closely related to conflicts in the urban environment that arise as a result of various political, social, economic, administrative, and other acute problems. Solving these problems by means of design is a promising direction of scientific research and project practice in war and post-war times in Ukraine

Key words: urban design, conflictology, urbanization of conflict, urban environment design.